

MISCELLANEA

**„UND SO EMPFEHLEN WIR DAS ‚ALLGEMEINE SPORTBLATT‘ DEM
WOHLWOLLEN ALLER SPORTLEUTE.“ BADATELSKÝ POTENCIÁL
A OCHRANNÁ DIGITALIZACE LIBERECKÉHO SPORTOVNÍHO PERIODIKA
V NÁRODNÍ KNIHOVNĚ ČESKÉ REPUBLIKY*****Vojtěch Halama – Lenka Smolková Nemravová (Praha)****‘Und so empfehlen wir das „Allgemeine Sportblatt“ dem Wohlwollen aller Sportleute.’ Research Potential and Protective Digitisation of the Liberec Sports Periodical at the National Library of the Czech Republic**

Abstract: The preservation of volumes in danger of acid-paper degradation is the principal criterion for selecting documents for digitisation at the National Library of the Czech Republic. The most affected group comprises periodicals printed on low-quality paper, which are often severely damaged and cannot be made available to users in the study rooms due to the risk of early decay. Protective reformatting is the only viable method of preserving and presenting at least their content. A typical example is the sports-focused German-language periodical *Allgemeines Sport-Blatt: Illustrierte Wochenschrift für alle Sportzweige*, published in Liberec in 1919–1938, which was selected in 2024 for reformatting on the internal digitisation line based on preservation criteria. The National Library of the Czech Republic probably holds the most complete extant collection of this title. The article outlines the procedures of its protective digitisation — from the initial assessment of its physical condition to its publication in the digital library — and highlights the research potential of the digitised edition.

Keywords: protective digitisation – German-language periodicals – Sudeticals – sports history – digital humanities

Úvod

Přestože paměťové instituce uchovávají své knihovní fondy v co nejlepších podmínkách, jejich postupné degradaci zcela zabránit nemohou. Platí to zejména pro periodika tištěná na levném a nekvalitním papíře, navíc často poznamenaná opotřebením. Kyselý materiál křehne, drolí se a v krajním případě může dojít i k jeho úplnému rozpadu. Ochranná digitalizace představuje jednu z možností, jak u těchto dokumentů zachránit alespoň jejich obsah, zpřístupnit jej uživatelům a zároveň potenciálně prodloužit životnost fyzické předlohy. Jde o pomalý a pracný proces, který se může proti digitalizaci svazků v dobrém fyzickém stavu jevit jako poněkud méně kvantitativně produktivní, z hlediska správy fondů však představuje nejsmysluplnější formu digitalizační činnosti.

Ve studii autoři analyzují průběh ochranné digitalizace sudetského sportovního týdeníku *Allgemeines Sport-Blatt: Illustrierte Wochenschrift für alle Sportzweige*, zařazeného do digitalizačních plánů Národní knihovny České republiky (NK ČR) v roce 2024 a zpracovaného v její interní digitalizační lince. *Allgemeines Sport-Blatt* vycházel v Liberci v letech 1919–1938 a NK ČR je zřejmě jediná instituce, která jej má ve fondu víceméně kompletní.¹ Jde o typický příklad, na kterém lze prezentovat obecný proces ochranné digitalizace novodobých knihovních fondů v NK ČR a poukázat na přínosy tohoto typu reformátování v různých jeho fázích.² Autoři studie zároveň poukazují na možnosti badatelského využití tohoto nepříliš známého sudetika, jež bylo doposud poněkud skryté před povědomím i očima badatelů jakožto řada poškozených, zčásti nepůjčovatelých svazků v depozitářích

* Zpracování tohoto příspěvku bylo podpořeno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, projekt č. LM2023062 LINDAT-CLARIAH/CZ

¹ Dle Souborného katalogu se titul dokonce nachází pouze ve fondech NK ČR (stav ke dni 8. 4. 2024). Jak ale upozornila například PETRUŽELKOVÁ 2022 na příkladu muzejních knihoven, ne všechny instituce spravující knihovní fondy se Souborným katalogem ČR spolupracují. Bez toho je však lokalizace dalších existujících exemplářů těchto periodik jen velmi obtížná. Některé další fragmenty byly přesto během uplynulého roku v jiných institucích nalezeny, viz dále.

² Činnosti zde popisované se týkají novodobých knihovních fondů, tj. fondů vydaných v 19.–21. století. Historické dokumenty vydané před rokem 1801 představují odlišnou agendu, jejich digitalizace probíhá formou externí služby a má vlastní specifika. Toto dělení NK ČR používá i v rámci fyzické konzervace a restaurování, viz VÁVROVÁ – SOUČKOVÁ 2017, s. 9–14.

NK ČR. Titul je nyní dostupný v Národní digitální knihovně a představuje potenciálně bohatou pramennou základnu pro výzkum historie sportu, sportovní žurnalistiky a v neposlední řadě lokálních dějin německojazyčného pohraničí.³

Ochranná digitalizace jako prostředek konzervace i zpřístupnění

Digitalizace je jedním ze způsobů, jakým NK ČR naplňuje svou zákonnou povinnost trvalého uchování knihovních fondů. Převedení na jiný typ nosiče na základě ochranného kritéria platilo za hlavní cíl digitalizace v jejích počátečních fázích v devadesátých a nultých letech, kdy došlo mimo jiné k reformátování významných bohemikálních periodik důležitých pro studium 19. a 20. století.⁴ Přestože důvodů k digitalizaci knihovních fondů je více a navzájem se doplňují, NK ČR stále považuje ochrannou digitalizaci za nejdůležitější kritérium při výběru prioritních titulů.

Význam ochranné digitalizace spočívá v tom, že spojuje dva zdánlivě protichůdné trendy v oblasti správy (nejen) knihovních fondů: zpřístupňování a konzervaci. Na jedné straně překonává omezení daná nutností prezenčního studia fyzického svazku jediným badatelem přímo v budově knihovny. Digitalizované dokumenty může prohlížet více uživatelů současně a bez nutnosti návštěvy konkrétní studovny. Na druhé straně snižuje užívání digitalizované podoby dokumentu míru manipulace s jeho fyzickou předlohou, a to jak ze strany uživatelů, tak ze strany knihovníků či konzervátorů, čímž přispívá k jeho dlouhodobé ochraně.⁵ Řada svazků, jež v NK ČR projdou ochrannou digitalizací, jsou navíc po skončení procesu vkládány do ochranných obalů, u poškozených svazků připadá v úvahu i omezení fyzických výpůjček. Prodloužení životnosti originálu je přitom důležitým a kýženým důsledkem zmíněného procesu. Jednak proto, že jeho materiální podoba nese cenné, do digitálního prostředí nepřenositelné informace, ale také proto, že digitální soubory mohou být v dlouhodobé perspektivě náchylnější k poškození či ztrátě čitelnosti než původní fyzické dokumenty.⁶ Také výsledné digitalizáty vyžadují péči, která zajistí jejich trvalé uchování a zpřístupnění v proměnlivém digitálním prostředí – ochranná digitalizace jde ruku v ruce s potřebou ochrany digitálních informací.⁷

Ochranné reformátování svazků, které to nejvíce potřebují, je však zároveň nejpracnější. Jejich špatný fyzický stav vyžaduje časově náročné konzervátorské zásahy a opatrnou manipulaci při skenování na manuálních skenerech. Zpracování může prodloužit i obtížná kompletace často ve spolupráci s jinými knihovnami, ať už co se týče chybějících obálek, desek či jednotlivých stran, nebo čísel a ročníků

vícesvazkových titulů. Poté je ale zpravidla lze zpřístupnit v digitální knihovně buď jako volná díla, nebo alespoň pod licencí umožňující vzdálený přístup. Jedná se o jeden konec pomyslného spektra, přičemž na jeho druhém konci stojí nedávno vydané knihy v perfektním stavu. Ty je možné poměrně snadno zpracovat například na skenerech s automatickým podavačem listů a jejich rychlejší zpracování může působit velmi efektivně, avšak jejich digitalizace není prozatím příliš potřebná ani z hlediska ochrany, ani z hlediska potřeby širšího zpřístupnění. Nejnovější publikace navíc nelze uživatelům poskytnout jinde než na počítačových stanicích v budově knihovny.

Allgemeines Sport-Blatt ve fondech NK ČR

Národní knihovna ČR uchovává v současné době přes 7,7 milionů svazků a většinu z nich představují novodobé fondy, tedy dokumenty vydané po roce 1800, kam spadá i titul *Allgemeines Sport-Blatt*. Tyto fondy jsou dnes doplňovány především díky celostátnímu periodickému a neperiodickému povinnému výtisku, které jsou dány zákony a nakladatelům ukládají odevzdat do NK ČR dokumenty, jež pod zákony spadají, ve dvou exemplářích. První z nich putuje do Národního konzervačního fondu (NKF) a druhý do Univerzálního knihovního fondu (UKF). Pravidlo o dvou povinných výtiscích se však ustálilo až v průběhu 20. století. V 19. století se ukládal pouze jeden povinný výtisk, což vysvětluje, proč se ve fondech NK ČR nachází většinou jen jeden exemplář ročníků vydaných v této době.

Matoucí může být rozdělení svazků *Allgemeines Sport-Blatt* do obou výše jmenovaných fondů, což je problematika, již se pokusí osvětlit následující řádky. Univerzální knihovní fond, jež zahrnuje většinu svazků tohoto periodika, vychází ze starého členění signatur. To zavedl Karel Rafael Ungar (1744–1807), roku 1780 jmenovaný prvním kustodem c. k. Universitní knihovny, jež později stál v čele této instituce jako její bibliotékař. Díky němu došlo k výraznému obohacení fondu a zemské gubernium vydalo v roce 1781 nařízení, které ukládalo pražským tiskařům povinné odevzdání jednoho exempláře do knihovny. Dvorský dekret z roku 1807 pak zajišťoval povinný výtisk z celého území Čech. Ungar rozdělil knihovní fond na 17 rukopisných oddělení a 54 oddělení starých a soudobých tisků, přičemž vycházel z věcné charakteristiky svazků. Jeho systém se udržel až do roku 1950, kdy se knihy začaly stavět pouze dle formátu.⁸ Staré signatury však byly svazkům ponechány a dodnes na některé z nich dorůstají nové přírůstky.⁹ Původní názvy oddělení 1 až 54 byly latinsky a vystihovaly jejich obsah.¹⁰ *Allgemeines Sport-Blatt* se z větší části nachází právě na

³ *Allgemeines Sport-Blatt* [online]. Národní digitální knihovna. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://ndk.cz/periodical/uuid:90356780-4431-11ef-a491-005056827e51>.

⁴ BEŽOVÁ 2023; MELICHAR – HUTAŘ 2014.

⁵ BÜLOW – AHMON – SPENCER 2011, s. 6–7.

⁶ CAMPAGNOLO 2020, s. 70; BOAL 2014, s. 9.

⁷ CAPLAN 2008, s. 7.

⁸ Ungarovské signatury jsou kombinované, nejprve rozhoduje téma, pak formát. Formát je značen písmeny A až K (příp. L či M), přičemž A označuje největší formáty a K, L, M nejmenší.

⁹ Pro většinu nových monografických přírůstků vydaných na území ČR se dodnes užívá původní oddělení 54 s názvem *Bibliotheca bohemica*.

¹⁰ FALTYSOVÁ 2006, s. 28–29.

těchto tzv. starých ungarovských signaturách. Poněkud překvapivě bylo periodikum zařazeno do oddělení 17 s názvem *Technologia*. Do něj se ukládaly svazky z technických oborů v celé jejich šíři a ve všech jazycích s výjimkou češtiny. V tomto tematicky širokém oddělení byly svazky kvůli lepšímu popisu rozděleny do několika skupin. Vedle techniky obecně, ekonomiky či zemědělství se zde nacházel právě i sport.¹¹ Do tohoto oddělení bylo zařazeno prvních 17 ročníků sledovaného periodika.¹²

Národní konzervační fond oproti tomu vznikl jako nové konzervační oddělení až roku 1925 a svou konzervační činnost začal pravidelně naplňovat o deset let později.¹³ V roce 1935 se po mnohaletém úsilí od vzniku republiky podařilo prosadit vydání vládního nařízení o povinných výtiscích.¹⁴ Do Národní knihovny, resp. do Národní a univerzitní knihovny v Praze, jak zněl tehdejší název, se začalo ukládat po jednom povinném výtisku. Již samotné vládní nařízení udávalo, že exemplář má být uložen právě v konzervačním oddělení.¹⁵ Změny v ukládání se projeví i v případě *Allgemeines Sport-Blatt*, jehož poslední tři ročníky z let 1936 až 1938 byly uloženy do Národního konzervačního fondu a titul tak zůstal zdánlivě nelogicky rozdělen do dvou fondů s různými pravidly přístupu.¹⁶

Otevřenou otázkou zůstává, kdy přesně přestal *Allgemeines Sport-Blatt* vycházet. Poslední číslo uložené v Národní knihovně je č. 39 z 27. září 1938. Ve svazku se nachází i poznámka od tehdejšího knihovníka: „*Poněvadž sídlo časopisu je na území, které 10. října 1938 bylo zabráno Německem, nebylo možno další čísla opatřit. Navrhuje se dáti nedokončené do vazby.*“ Zda tomu tak opravdu bylo či nikoliv, může být předmětem dalšího bádání.

Postup ochranné digitalizace

V roce 2024 byl *Allgemeines Sport-Blatt* zařazen do digitalizačních plánů, a to dle priorit Strategie digitalizace novodobých fondů NK ČR pro léta 2024–2027.¹⁷ V první řadě se jedná o novodobé bohemikum v širším slova smyslu, které nebylo doposud zdigitalizováno jinou českou institucí. Prevence duplicitní digitalizace byla zajištěna prostřednictvím kontroly v Registru digitalizace.¹⁸ Titul byl vytipován ze seznamu poškozených svazků jako vhodný adept na ochranné reformátování, za hlavní faktor jeho výběru platila záchrana a zároveň zpřístupnění obsahu svazků ohrožených rozpadem kyselého papíru. Posouzení priority a následné zařazení do digitalizačních plánů provedli pracovníci Oddělení koordinace postupů správy a reformátování knihovních fondů.

Jedním z vedlejších přínosů digitalizace pro obecnou správu fondů je fakt, že vyžaduje důkladnou kontrolu, katalogizaci a případnou opravu či obohacení metadat v záznamu v knihovním katalogu.¹⁹ Tak tomu bylo i v tomto případě, a to hned na několika rovinách. V první řadě proběhla v součinnosti s Oddělením periodik detailní kontrola a doplnění bibliografického záznamu. Včasné ověření jeho správnosti bylo důležité i z toho důvodu, že zpětná změna popisných metadat u digitalizátů uchovávaných v dlouhodobém úložišti představuje velmi komplikovaný proces. Následně došlo fyzickou kontrolou svazků v depozitáři ke zjištění, že ne všechny ročníky byly zpracovány v elektronickém knihovním katalogu. Pro chybějící svazky, jejichž přítomnost ve fondu mohli uživatelé doposud odhalit pouze prostřednictvím fyzického listkového katalogu, vytvořili pracovníci Odboru správy fondů v elektronickém systému nové knihovní jednotky. Ty jsou navázané na jedinečné čárové kódy vlepěné do jednotlivých svazků. Bez nich by digitalizace nebyla možná – software digitalizační linky NK ČR používá čárový kód jako základní referenční údaj. Konečně proběhla identifikace chybějících či poškozených částí jednotlivých ročníků, přičemž tento údaj byl evidován do poznámky k příslušným knihovním jednotkám v elektronickém katalogu a může usnadnit budoucí kompletaci z případných nově nalezených svazků v jiných paměťových institucích.

Fyzická příprava svazků k digitalizaci proběhla na Oddělení výběru knihovního fondu pro reformátování. Národní knihovna ČR má v tomto ohledu nastavené postupy podobné jako například britská Wellcome Library. Ošetření svazků za účelem stabilizace jejich fyzického stavu k digitalizaci se řídí principy účelnosti, minimální intervence a vratnosti provedeného zásahu a může proběhnout na dvou úrovních – drobnější opravy provádějí proškolení zaměstnanci oddělení, větší zásahy vyžadují práci odborníka v konzervátorské dílně.²⁰ NK ČR klade zvýšený důraz na první úroveň, a to z důvodu vysokého vyčerpání konzervátorů a potřeby rychlejšího zpracování většího objemu dokumentů, čímž podporuje plynulost digitalizačního procesu.

Pracovníci zodpovědní za přípravu svazků tedy nejenže kontrolují bibliografický záznam a fyzickou vhodnost konkrétních svazků k digitalizaci, ale také provádějí tzv. ambulantní opravy. Jde o ošetření drobných poškození potenciálně ztěžujících digitalizaci, například natržených stran, drolicích se okrajů listů, přehnutého či skrčeného papíru. Proškolení pracovníci zde využívají restaurátorskou špachtli a speciální pásku Filmoplast R z transparentního japonského papíru. Díky vyšší teplotě (okolo 120 °C) se v pásce aktivuje

¹¹ FALTYSOVÁ 2006, s. 61.

¹² Konkrétně jsou na signatuře 17 A 000415/R.1919-1920 Roč. 1-2 až 17 A 000415/R.1935 Roč. 17.

¹³ SVOBODOVÁ 2015, s. 16–17.

¹⁴ CEJPEK – KNEIDL – HLAVÁČEK 1995, s. 168.

¹⁵ Vládní nařízení č. 118/1935 Sb., o povinných výtiscích.

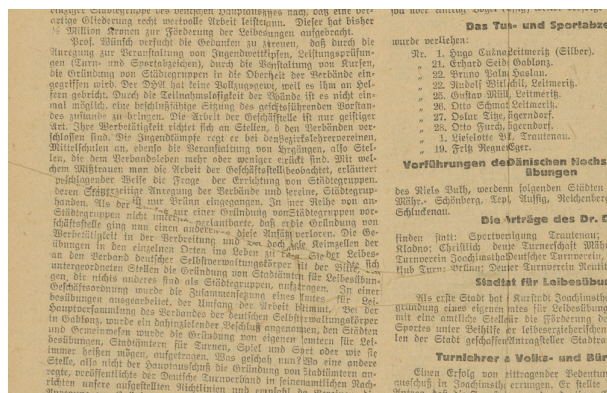
¹⁶ Sign. IV 000869/R.1936 Roč. 18 až IV 000869/R.1938 Roč. 20.

¹⁷ *Strategie digitalizace novodobých fondů NK ČR pro léta 2024–2027* [online]. Národní knihovna České republiky. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: https://www.nkp.cz/file/59f510cba52adffa9e42fa166874d49/4862/strategie_digitalizace2024.pdf.

¹⁸ Jde o nástroj, který slouží českým institucím k evidenci digitalizace knihovních fondů. *Registr digitalizace: Evidence dokumentů digitalizovaných v ČR* [online]. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://registr.digitalizace.cz/rdcz/home>.

¹⁹ BÜLOW – AHMON – SPENCER 2011, s. 13–14.

²⁰ BOAL 2014, s. 12.

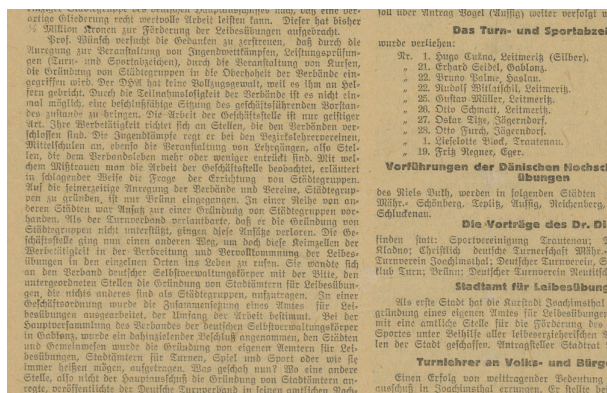
Obř. 1a. Na několika místech přehnutá strana. Foto: Lenka Kvisová, NK ČR.

adhezni vrstva, která k poškozenému listu přilne. Takto lze relativně snadno zacetit různé trhliny, ať už jde o mírné natržení na okraji strany nebo problematictější poškození zasahující do textu, jehož informace se tím stávají nečitelnými. Aplikováním Filmoplastu R se stránka zacetí, výsledný obraz je kvalitnější a text je na něm lépe strojově čitelný.²¹ Pásku je rovněž možné opět odstranit bez poškození papíru, je tedy zaručen princip vratnosti provedeného zásahu. Pomocí restaurátorské špachtle lze dále vyrovnávat i ohnuté rohy či různé přehnuté strany.

V případě, že se z vazby uvolní nějaký list, je také možné ho pomocí pásky přilepit zpět. Toto lze však učinit jen u některých vazeb a v případě vypadání většího počtu listů se dokument po digitalizaci uloží do ochranného obalu z nekysele lepenky vyrobeného přesně na míru, aby byla zaručena jeho celistvost.²²

Ambulantní opravy tvoří časově nejnáročnější část celé přípravy svazku k digitalizaci a čas, který zaberou, se může pohybovat v řádu několika dní či v krajním případě i týdnů. Pokud je potřeba většího konzervátorského zásahu, který provádějí již pracovníci Odboru ochrany fondů, může se celková doba prodloužit i na měsíce dle rozsahu poškození daného svazku. V případě *Allgemeines Sport-Blatt* provedli většinu ambulantních oprav pracovníci Oddělení výběru knihovního fondu pro reformátování. Všechny svazky byly po digitalizaci navíc uloženy do ochranných obalů.

Ročníky periodika byly posléze evidovány v Registru digitalizace a vloženy do softwaru digitalizační linky pomocí čárového kódu. Tím se z knihovního katalogu do tohoto softwaru importovaly bibliografické údaje a vytvořil se adresář pro nahrávání skenů. Doba samotného skenování, jež následovalo na Oddělení skenování a reprografie, se lišila s ohledem na fyzický stav jednotlivých svazků. Obecně

Obř. 1b. Vyrovnání všech přehnutých míst strany. Foto: Lenka Kvisová, NK ČR.

lze říci, že počet naskenovaných stran se v tomto případě pohyboval kolem šesti set denně, ale naskenování poničenějších jednotek mohlo trvat i dva dny. V současné době se v NK ČR skenuje ve většině případů v rozlišení 400 dpi do formátu .tiff bez komprese.²³

Zatímco fyzické svazky se po skenování vrátily zpět na Oddělení výběru knihovního fondu pro reformátování, naskenované obrazy byly postoupeny do Oddělení metadat k dalšímu zpracování. Jeho pracovníci provedli ořez a editaci naskenovaných obrazů, v tomto případě skeny roztřídili na jednotlivá čísla periodika podle data vydání a připojili k nim stránkování. V této fázi proběhla rovněž kontrola kompletnosti stran. Pokud nějaká strana chyběla, byl záznam poslán zpět na přípravu, kde došlo k dohledání chybějících stran z případných jiných exemplářů, případně byly o pomoc požádány jiné kulturní instituce, jež vlastní alespoň fragmenty tohoto periodika.²⁴ Záznam s doplněnými skeny se poté vrátil zpět na postprocessing. Následovaly automatické procesy v podobě vytvoření OCR vrstvy (strojově čitelného textu umožňujícího fulltextové vyhledávání) a vytvoření archivního balíčku určeného k dlouhodobému uložení.

Každý digitalizovaný dokument si nakonec převezmou pracovníci Oddělení správy a archivace digitálních dokumentů. Titul je vystaven v Národní digitální knihovně (NDK) pod licenci umožněnou autorským zákonem – buď jako volné dílo, dílo s licenci umožňující vzdálený přístup (nejčastěji jde o licenci tzv. díla nedostupného na trhu – DNNT)²⁵ nebo jako uzamčený digitalizát přístupný pouze na počítačových stanicích v NK ČR. Současně s tím je do dlouhodobého úložiště (Long-term Preservation, odtud označení „LTP systém“) převeden archivní balíček obsahující nekomprimované skeny a veškerá metadata, čímž Národní knihovna ČR zajišťuje výše zmíněnou dlouhodobost

²¹ VÁVROVÁ – SOUČKOVÁ 2017, s. 235–236.

²² V případě modernějších svazků, kde je pevný papír, se kniha většinou převáže. Toto řešení však není možné u všech dokumentů, obzvláště u poničených a velmi kyselých svazků dojde vzhledem ke křehkosti papíru právě k uložení do ochranného obalu.

²³ *Standards pro obrazová data* [online]. Národní digitální knihovna. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://standards.ndk.cz/ndk/standards-digitalizace/standards-pro-obrazova-data>.

²⁴ Při dohledávání chybějících stran se vycházelo ze Souborného katalogu ČR. Autoři by na tomto místě chtěli poděkovat Václavu Kříčkovici z Krajské vědecké knihovny v Liberci, p. o., který provedl v případě titulu *Allgemeines Sport-Blatt* rešerši v knihovnách libereckých kulturních institucí.

²⁵ *Díla nedostupná na trhu* [online]. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://dnnt.cz/>.

ochranu digitálních informací.²⁶ *Allgemeines Sport-Blatt* je nyní dostupný v Národní digitální knihovně pod licenci děl nedostupných na trhu a po přihlášení si jej lze prohlížet ze vzdáleného přístupu.²⁷

Možnosti badatelského využití

Jak se ukázalo již při přípravě do digitalizační linky, periodikum obsahuje mnoho badatelsky zajímavých informací a může se stát cenným zdrojem pro historii sportovní žurnalistiky, ale i jiných odvětví. Samotná sportovní žurnalistika se ve 20. století rozvíjela společně s emancipací sportu, a zatímco v 19. století se objevovaly na stránkách denního tisku jen ojedinělé zprávy, na přelomu století to byly již vlastní rubriky, následované i specializovanými přílohami. Odtud zbýval jen krůček k rozvoji specializovaných sportovních periodik.²⁸ Během první republiky měla téměř všechna ústředí sportovních spolků své oficiální listy. *Allgemeines Sport-Blatt* se však zrodil jiným způsobem, a to z iniciativy sudetských Němců. Jak hlásá úvodník prvního ročníku: „v naší německo-české sportovní oblasti dosud chyběl orgán, který by sloužil výhradně zájmům sportu.“²⁹ Odpovědný redaktor Ernst v. Haněly částečně počítal i se spoluprací sportovců, „aby se náš časopis vyvinul v orgán prvního řádu“.³⁰ Úvodní slovo končí větou, která byla vybrána i do názvu tohoto příspěvku: „Und so empfehlen wir das *Allgemeine Sportblatt dem Wohlwollen aller Sportsleute*,“ již lze volně přeložit jako: „A tak doporučujeme *Allgemeines Sportblatt* všem příznivcům sportu.“³¹

Po celou dobu své existence vycházel *Allgemeines Sport-Blatt* jako týdeník a svou koncepcí patřil ke všeobecným sportovním periodikům, jež se věnovaly všem sportům, jako např. atletice, gymnastice, plavání, různým kolektivním sportům, jak letním, tak i zimním (převážně lyžování), dále pak duševním sportům, jako jsou šachy, ale i motorismu. S tématem motorismu dokonce v č. 16 ze dne 15. dubna 1925 začala vycházet osmistránková příloha *Der Kraftfahrer*. Vydávání se však pravděpodobně nevyplácelo a již po několika otisknutých číslech se původně samostatná příloha stala pouhou rubrikou. Další přílohou, která vycházela v rozmezí let 1922 až 1927, byl *Amtliches Nachrichtenblatt des D.H.A. (Deutscher Hauptausschluß für Leibesübungen)*, v překladu Oficiální zpravodaj D.H.A. (tj. Německého Hlavního výboru pro tělesná cvičení).

Allgemeines Sport-Blatt nepřinášel jen výsledky zápasů či závodů, ale informoval i o různých novinkách či tréninkových metodách, jako byla např. zvláštní tréninková metoda zápasníka ve volném stylu. Americký zápasník ve volném stylu Ernie Dusek se nechal vytáhnout nahoru prostřednictvím

Obř. 2. Zvláštní tréninková metoda zápasníka ve volném stylu. Foto: Lenka Kvisová, NK ČR.

provazu za krkem, aby se připravil na chvaty silného soupeře. V *Allgemeines Sport-Blatt* to okomentovali slovy: „*Poněkud zvláštní tréninková metoda, která vzhledem k citlivosti krčních obratlů nemusí být neškodná.*“³²

Největší prostor byl v časopise pochopitelně věnován oblíbenému fotbalu. Především zápasy, jež se konaly na území Sudet nebo v nich hrály týmy ze Sudet, byly popisovány velmi detailně. U významnějších zápasů se pak často objevovalo hned několik fotografií. Téma fotbalu bylo obecně natolik oblíbené, že *Allgemeines Sport-Blatt* přinášel informace i z celého světa, např. o fotbalové horečce v Anglii. Právě fotbalové zápasy často plnily titulní strany jednotlivých čísel, jak je vidět i na č. 11 z 14. března 1934.

Během dvaceti let, kdy časopis vycházel, tedy od roku 1919 do roku 1938, změnil několikrát svůj podněz.

²⁶ KOČIŠOVÁ et al. 2003.

²⁷ *Allgemeines Sport-Blatt* [online]. Národní digitální knihovna. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://ndk.cz/periodical/uuid:90356780-4431-11ef-a491-005056827e51>.

²⁸ PELC 2018, s. 102.

²⁹ „[...] in unserem deutschböhmisches Sportbereiche fehlte es bisher an einem Organ, welches ausschließlich den Interessen des Sportes dient.“ *Allgemeines Sport-Blatt* 1919, č. 1, s. 1. (Překlad do češtiny L. S. N.)

³⁰ „[...] um unsere Zeitschrift zu einem Organ ersten Ranges ausbauen zu können.“ *Allgemeines Sport-Blatt* 1919, č. 1, s. 1. (Překlad do češtiny L. S. N.)

³¹ *Allgemeines Sport-Blatt* 1919, č. 1, s. 1. (Překlad do češtiny L. S. N.)

³² „Eine etwas eigenartige Trainingsmethode, die bei der Empfindlichkeit der Halswirbel nicht ungefährlich sein mag.“ *Allgemeines Sport-Blatt* 1937, č. 38, s. 538. (Překlad do češtiny L. S. N.)

Obr. 3. Allgemeines Sportblatt, titulní list č. 11 z 14. března 1934. Foto: Ivo Miláček, NK ČR.

K tomu docházelo zvláště ve třicátých letech s ohledem na měnící se politickou situaci. V roce 1934 se v podnázvu poprvé objevuje informace, že jde o časopis německých sportovců a zájemců o sport v Československu – *Fachblatt der deutschen Sportler und Sportinteressenten in der Tschechoslowakei*. Rok 1938 přinesl významné obsahové změny, kdy sport samotný ustoupil ideologii, častým tématem se staly např. změny uvnitř různých sportovních organizací a na titulní straně č. 32 ze dne 9. srpna 1938 se objevil i Adolf Hitler.

Během let se u redaktorů rozvinula snaha popisovat některé události zábavnou formou. Často se vyskytují komentáře s humorným nádechem, případně byla celá strana věnována různým karikaturám, ať už se týkaly již proběhlých utkání či těch, která se měla teprve odehrát. Formou vtipných obrázků periodikum lákalo i nové předplatitele, protože při čtení *Allgemeines Sport-Blatt* se „pravidelný čtenář nenechá ničím rozptýlit“. Jiným příkladem karikatury je ztvárnění myšlenky, jak by to dopadlo, kdyby Německý fotbalový svaz pořádal noční utkání.

Dalším zajímavým aspektem jsou reklamy. Ty lákaly především na lokální služby a produkty, velmi často se

Obr. 4. Pravidelný čtenář *Allgemeines Sportblatt* se nenechá ničím rozptýlit. Foto: Lenka Kvisová, NK ČR.

vyskytovala reklama na karlovarskou Becherovku, Alpu nebo na jablečnou šťávu Ceres.

Výše byl zmíněn pouze zlomek možností, jež *Allgemeines Sport-Blatt* coby soudobý pramen nabízí badatelům. Díky jeho postupnému zpřístupňování v Národní digitální knihovně se k němu mohou všichni zájemci dostat relativně snadno. Jak se při průzkumu ukázalo, Národní knihovna je s velkou pravděpodobností jediná instituce, jež vlastní víceméně kompletní dochovanou řadu tohoto periodika, bohužel i přesto některá čísla zcela chybí a nepodařilo se je zatím nikde dohledat.³³

Všech výše uvedených možností mohou badatelé využít jednak formou procházení jednotlivých čísel a ročníků, jednak pomocí nástrojů vyvinutých pro výzkum v rámci digital humanities. Jako příklad lze uvést projekt *DLADH – vývoj nástrojů pro efektivní využití a vytěžování dat z digitálních knihoven k posílení výzkumu digital humanities*, jehož prostřednictvím vznikly softwarové nástroje, které fungují jako nadstavba systému Kramerius, používaného pro

³³ Několik čísel z různých ročníků je uchováno ve Státním okresním archivu v Liberci a jeden nekompletní ročník je uložen ve Státním okresním archivu v Děčíně. První tři ročníky vlastní i Knihovna Národního muzea. Bohužel ve všech zmíněných institucích, včetně NK ČR, chybí v 2. ročníku z roku 1920 kompletně č. 14 (s. 145–157) a č. 30 (s. 338–353). Několik ročníků bylo ve své době uloženo i v Německé národní knihovně v pobočce v Lipsku, všechny však bohužel padly za obět' druhé světové války.

Obr. 5. Karikatura nočních fotbalových utkání. Foto: Lenka Kvisová, NK ČR.

zpřístupnění digitalizovaných dokumentů. Pomocí nástrojů Feeder³⁴ a Kramerius³⁵ je badateli umožněno čerpat data ze systému Kramerius, ale i obohacená data z Krameria+. Při obohacení externími nástroji dochází k tokenizaci, lemmatizaci, morfologické analýze a identifikaci jmených entit a uživatel může díky tomuto obohacení lépe specifikovat svůj typ dotazu. Pokud by se chtěl při svém bádání zaměřit například na hledání osobnosti, instituce, zeměpisného názvu, přesného data nebo času, může využít obohacená data zpřístupněná v nástroji Feeder.³⁶

Jelikož periodikum obsahuje i fotografie, ilustrace, tabulky či reklamy, je badatelsky atraktivní i pro studium netextových prvků. I pro tento typ výzkumu by mělo být možné v brzké době využít softwarové nástroje, které budou dané kategorie automaticky detekovat. V projektu *Orbis Pictus: oživení knihy pro kulturní a kreativní odvětví* (realizace 2023–2027) se v současné době vyvíjejí nástroje, jež budou využitelné i nad rámec softwaru Kramerius a s jejichž pomocí bude možné díky strojovému učení identifikovat grafické prvky obsažené v digitalizovaných dokumentech. Pokud tedy uživatel digitální knihovny bude hledat například konkrétní reklamy, nebude nucen procházet jednotlivé strany, ale může využít implementovaného nástroje.³⁷

Závěr

Ochranná digitalizace je pracná a časově náročná činnost, a to v různých fázích zpracování, zároveň má ale největší smysl. Jejím cílem je nejen záchrana obsahu dokumentů ohrožených rozpadem fyzického nosiče, ale také zpřístupnění poškozených svazků, jež bývají zpravidla uloženy v těžko dostupných konzervačních fondech. To byl i případ sudetského sportovního týdeníku *Allgemeines Sport-Blatt*, jehož některé svazky si nebylo možné kvůli rozsáhlým poškozením vypůjčit vůbec. Kromě záchrany a zpřístupnění přispěla jejich digitalizace i k rozšíření povědomí o existenci tohoto historického pramene – na rozdíl od záznamu v knihovním katalogu se reformátovaný dokument vystavený v Národní digitální knihovně zobrazuje v internetových vyhledávačích. Díky tomu se mohou badatelé, zájemci o dobový tisk i fanoušci sportovní historie dostat k zajímavému obsahu, který by jinak mohl být nenávratně ztracen, a využít *Allgemeines Sport-Blatt* ke studiu či výzkumu prostřednictvím prohlíže- ní, fulltextového vyhledávání či metod digital humanities.

Prameny:

Allgemeines Sport-Blatt: illustrierte Wochenschrift für alle Sportzweige. Reichenberg: Willy Möldner, 1919–1938.

³⁴ DLADH Feeder [online]. Národní knihovna České republiky. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://feeder.nkp.cz>.

³⁵ Kramerius+ client [online]. Národní knihovna České republiky. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://plus.nkp.cz>.

³⁶ LHOTÁK 2020.

³⁷ *Orbis Pictus* [online]. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://orbis.lib.cas.cz/>.

Literatura:

BEŽOVÁ 2023: BEŽOVÁ, Michaela. Ochranná digitalizace z fondů Národní knihovny České republiky. *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum* 67, 2023, č. 3–4, s. 162–165.

BOAL 2014: BOAL, Gillian. Conservation for Digitization at the Wellcome Library. *The Book and Paper Group Annual* 33, 2014, s. 9–16.

BÜLOW – AHMON – SPENCER 2011: BÜLOW, Anna E. – AHMON, Jess – SPENCER, Ross. *Preparing collections for digitization*. London: Facet, 2011.

CAMPAGNOLO 2020: CAMPAGNOLO, Alberto (ed.). *Book Conservation and Digitization. The Challenge of Dialogue and Collaboration*. Leeds: Arc Humanities, 2020.

CAPLAN 2008: CAPLAN, Priscilla. The Preservation of Digital Materials. *Library Technology Reports* 43, 2008, č. 2.

CEJPEK – KNEIDL – HLAVÁČEK 1995: CEJPEK, Jiří – KNEIDL, Pravoslav – HLAVÁČEK, Ivan. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin: [učební text pro posluchače Filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. Praha: Karolinum, 1995.

FALTYSOVÁ 2006: FALTYSOVÁ, Vlasta (ed.). *Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky: od prvotisků do konce 19. století*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2006.

KOČIŠOVÁ et al. 2023: KOČIŠOVÁ, Pavlína – VAŠEK, Zdeněk et. al. (edd.). *Zachováno navěky? Teorie a praxe dlouhodobého uchování digitálních dokumentů*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2023.

LHOTÁK 2020: LHOTÁK, Martin. DL4DH – Digital Libraries for Digital Humanities – nový projekt na vytěžování obsahu digitálních knihoven. *ITlib. Informačné technológie a knižnice*, 2020, č. 4, s. 26–31.

MELICHAR – HUTAŘ 2014: MELICHAR, Marek – HUTAŘ, Jan. České paměťové instituce a digitální data – historický exkurz, současný stav a předpokládaný vývoj II. *Duha: Informace o knihách a knihovnách z Moravy* 28, 2014, č. 1. [Cit. 30. 7. 2024]. Dostupné z: <https://duha.mzk.cz/clanky/ceske-pametove-institute-digitalni-data-historicky-exkurz-soucasny-stav-predpokladany-vyvoj-0>.

PELC 2018: PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939. Osobnosti – instituce – reflexe*. Praha: NLN, 2018.

PETRUŽELKOVÁ 2022: PETRUŽELKOVÁ, Alena. Periodika 19. století v muzejních knihovnách. *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum*. Praha: Národní muzeum, 2022, 67 (3–4), s. 149–152.

SVOBODOVÁ 2015: SVOBODOVÁ, Eliška. *Národní konzervační fond ČR*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.

VÁVROVÁ – SOUČKOVÁ 2017: VÁVROVÁ, Petra – SOUČKOVÁ, Magda (edd.). *Konzervace a restaurování novodobých knihovních fondů*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2017.

Vládní nařízení č.118/1935 Sb., o povinných výtiscích. *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* 36, 8. 6. 1935, s. 427–429.

Internetové zdroje:

Allgemeines Sport-Blatt [online]. Národní digitální knihovna. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://ndk.cz/periodical/uuid:90356780-4431-11ef-a491-005056827e51>.

Díla nedostupná na trhu [online]. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://dnnt.cz/>.

DL4DH Feeder [online]. Národní knihovna České republiky. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://feeder.nkp.cz>.

Kramerius+ client [online]. Národní knihovna České republiky. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://plus.nkp.cz>.

Orbis Pictus [online]. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://orbis.lib.cas.cz/>.

Registr digitalizace: Evidence dokumentů digitalizovaných v ČR [online]. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://registr-digitalizace.cz/rdcz/home>.

Standardy pro obrazová data [online]. Národní digitální knihovna. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: <https://standards.ndk.cz/ndk/standardy-digitalizace/standardy-pro-obrazova-data>.

Strategie digitalizace novodobých fondů NK ČR pro léta 2024–2027 [online]. Národní knihovna České republiky. [Cit. 3. 10. 2025]. Dostupné z: https://www.nkp.cz/file/59f510cba52adffda9e42fa166874d49/4862/strategie_digitalizace2024.pdf.

Vojtěch Halama

Národní knihovna České republiky
Mariánské náměstí 190/5
110 00 Praha 1

Lenka Smolková Nemravová

Národní knihovna České republiky
Mariánské náměstí 190/5
110 00 Praha 1